

Ihanteiden ja käytännön yhteys

Murray Bookchin
suom. Jussi Haverinen sekä Mikko Miettinen

14. lokakuuta 2008

Luku 1

Ihanteiden ja käytännön yhtenäisyys

Viime aikoina olen kohdannut, varsinkin nuorten keskuudessa, yksilöitä, jotka kutsuvat itseään “vasemmistolaisiksi”, mutta joilla ei kuitenkaan ole tai on vain vähän tietoisuutta vasemmiston kapitalismi analyysin peruspiirteistä tai vallankumouksellisten liikkeiden historiasta — liikkeistä, jotka vastustivat periaatteellisesti koko porvarillista yhteiskuntaa. Olen huolestunut siitä, että ne ideologiset linjat, jotka pitkään määrittivät kapitalismin ja Vasemmiston, ovat nykyään samalla tapaa unohdettuja kuin vapaudenhenkisen sosialismin ja vallankumouksellisen anarkismin kriittisimmät näkemykset. Tämän leviävän sosiaalisen muistinmenetyksen vallitessa olen pakotettu hahmottelemaan lyhyesti kapitalistisen yhteiskunnan rataa sekä vallankumouksellisen vasemmiston vastuuta, ennen kuin voin luoda katsauksen poliittisiin ja sosiaalisiin ihanteisiin, sillä omat ideani kuuluvat täysin tuohon vasemmistolaiseen perinteeseen.

Tietyt peruskäsitteet muodostavat perustan perinteisille vasemmistolaisille, varsinkin yhteiskunta- anarkisteille, ja kohdattessani ihmisiä, jotka kutsuvat itseään yhteiskunta- anarkisteiksi, joudun olettamaan, mikäli heidän politiikkansa tarkoittaa vielä jotain, että he yhä kannattavat näitä käsitteitä. Oletan myös että yhteiskunta-anarkistit, kuten muutkin vasemmistolaiset, ymmär-

tävät, että kapitalismi on kilpailuun perustuva markkinajärjestelmä, jossa kilpailuhenki pakottaa porvarilliset yritykset jatkuvaan kasvuun ja laajentamiseen. Minun täytyy olettaa, että he ymmärtävät tämän kasvuprosessin olevan ehdottoman lakkaamatonta, tuotannon ja kulutuksen kilpailumarkkinavoimien ajamaa— kuten porvaristo itsekin myöntää. Eikä näitä “voimia” voida eliminoida niin kauan kun kapitalismi on olemassa sen enempää, kuin luokkajakoon perustuva talous voi lopettaa työvoiman hyväksikäytön. Oletan että yhteiskunta–anarkistit ymmärtävät, että jos kapitalismi tulee säilymään, sillä tulee olemaan katastrofaaliset seuraukset yhteiskunnalle sekä luonnon ekologiselle kokonaisuudelle. Nämä piirteet ovat niin luontaisia kapitalismille, että olettamalla, ettei kapitalismilla ole niitä, olettaa samalla sen olevan jotain muuta kuin kapitalistinen.

Lisäksi, minun täytyy olettaa, että yhteiskunta–anarkistit, kuten muutkin vasemmistolaiset, uskovat, että mikäli ihmiskunta aikoo ikinä elää vapaassa ja järkevässä yhteiskunnassa, kapitalismi täytyy kokonaan tuhota. Yhteiskunta–anarkistit erottuvat vasemmistolaisten keskuudesta heidän pitäessä kiinni siitä, että kapitalismin korvaavan yhteiskuntajärjestyksen tulee olla kollektivis-tinen, libertaariseen kommunismiin perustuva yhteiskunta, jossa tuotanto ja levitys on järjestetty maksimin “Jokaiselta kykyjen mukaan, jokaiselle tarpeiden mukaan” (siinä suhteessa tietenkin, kuin nuo halut ovat täytettävissä yhteiskunnalla olevilla resursseilla) mukaisesti. Joudun olettamaan, että yhteiskunta–anarkistien mielestä tuon kaltaista vapaudelliseen kommunismiin perustuvaa yhteiskuntaa ei voida saavuttaa ilman, että lopetetaan ei ainoastaan kapitalismi vaan myös valtio, tuhoten sen ammattimainen byrokratia, sen väkivallan monopoli sekä siihen erottamattomasti kuuluva sitoumus porvariston intresseihin.

Minun täytyy lisäksi olettaa, että yhteiskunta–anarkistien mielestä valtio täytyy korvata demokraattisella poliittisella piirillä, joka muodostuu “kommuuneista” tai jonkinlaisista kunnista, jot-

Maaliskuu 25, 1997

sa, pidän vaikeana hahmottaa muunlaista julkista käytäntöä, joka potentiaalisesti vapaudenhenkisesti haastaa valtiokoneiston ja kapitalistisen järjestelmän. Monien vuosikymmenten ammattiliitoissa ja suoran toiminnan organisaatioissa, kuten kansalaisoikeusliikkeessä, the Clamshell Alliancessa (ydinvoiman vastaisessa joukko-organisaatiossa) ja Uudessa Vasemmistossa, toimimisen jälkeen, sekä osallisena Amerikan vihreiden muodostamisessa (ennen kuin he päättivät osallistua kansalliseen politiikkaan), jaan yhteiskunta-anarkistisen vakaumuksen, että parlamentaarinen politiikka on väistämättä korruptoivaa.

Valtion vastaisuuden rajoittaminen ihanteiden piiriin ilman, että nähdään sen välitöntä relevanssia käytäntöön, saattaa sekä ihanteet että käytännön vaakalaudalle. Valitsemalla reformistisen parlamentarismen ja valtiojohtoisen “poliittisen” toiminnan muodon, mukaanlukien puolueisiin osallistumisen on sama kuin sanoisi, että kapitalismi ja valtio ovat täällä jäädäkseen ja että me olemme olennaisesti pakotettuja alistumaan autoritaarisille instituutioille — jättäen mitättömän määrän tilaa liikkua modernille porvarilliselle yhteiskuntajärjestykselle siedettävien rajojen sisällä.

Käytäntö, joka on yhteiskunta-anarkististen ihanteiden mukainen, on ainoa keino tehdä ihanteemme relevanteiksi ihmisille, jotka eivät tunne niitä. Ihanteet muuttuvat helposti päiväunelmiksi — tai pahemmiksi — kun ne ovat jyrkässä ristiriidassa yksilön käytännön todellisuuden kanssa. Erottamalla ihanteet käytännöstä menneet liikkeet, joilla oli ennen korkeat ihanteet, kuten kristinuskon ja jopa eri sosialismin muodot, ovat historiallisesti tehneet valtavaa yhteiskunnallista vahinkoa. Ilman käytäntöä, joka ruumiillistaa ihanteemme, nuo ihanteet tulevat helposti pelkiksi mielikuvituksen tuotteiksi ja ne voidaan halutessa ottaa käyttöön tai hylätä — tai, huonommassa tapauksessa, niitä voidaan käyttää lisäämään makua tavalliseen poliittiseen käyttäytymiseen, jolla ei ole mitään tekemistä yhteiskunta-anarkismin kanssa.

ka ovat liitossa keskenään. Anarkosyndikalistit uskovat, että työpaikkakomiteat ja vapaudenhenkiset ammattiliitot ovat keskeisiä näiden liittojen rakenteelle. Anarkokommunistit kannattavat koko joukkoa muita muotoja, ja tulen luomaan katsauksen omaani myöhemmin. Kuitenkin tavatessani yhteiskunta-anarkistin oletin, että hän jakaa nämä minimaaliset, perimmäiset yhteiset periaatteet: kapitalismin ja sen kehityskulun perusanalyysin, jota olen kuvaillut, sekä myös välttämättömyyden korvata kilpailuhenkiset markkinatalouden yhteiskunnalliset suhteet vapaudenhenkisillä instituutioilla.

Huolimatta siitä että esitystapani saattaa vaikuttaa rautalan-gasta väännettyltä väitän, että mikäli jokin näistä periaatteista hylätään, hylätään samalla yhteiskunta-anarkismin tai min-kä tahansa muun vallankumouksellisen libertaarisen vasemmiston määrittelevät ominaisuudet. Tietenkään näiden ajatusten kannattaminen ei ole helppoa nykypäivänä. Entiset vasemmistolaiset, jotka ovat luopuneet joistain näistä periaatteista sopeutuakseen olemassaolevaan yhteiskuntaan ivaavat vallankumouksellisia vasemmistolaisia, jotka ovat säilyttäneet periaatteensa syyttäen heitä “dogmaattisuudesta”, hyläten heidän arvostaman johdonmukaisuuden “totalitaristisena” ja väittäen lujan sitoutumisen olevan “ahdasmielisyyttä.” Tämän lisäksi, aikana kun sosiaalisia ja poliittisia ajatuksia hämärretään käsittämättömiksi, periaatteellisia vasemmistolaisia kehoitetaan toistuvasti luopumaan taisteluhengestään — ja luultavasti myöntymään järjettömään epäjohdonmukaisuuteen ja pluralismiin, jota tyypillisesti palvotaan “moninaisuuden” nimissä. Kaikkein eniten heillä on painetta hylätä Vasemmisto ja yhtyä nykyään vallitsevaan sopeutumiseen, kuten niin monet heidän entisistä tovereistaan ovat tehneet.

Huolimatta näistä henkilökohtaisista ja kulttuurillisista paineista uskon, että yhteiskunta-anarkistien ei tule antaa näkemystensä ja toimintansa tulla pirstaleisiksi ja heitetyiksi keskenään

ristiriitaisten ideologioiden postmoderniin tunkioon, yhtään sen enempää kuin heidän pitäisi syleillä porvaristoa luokkayhteistyön rakkausjuhilla. Tällaisina aikoina on yhä välttämättömämpää, että yhteiskunnallisesti suuntautunut vallankumouksellinen liberaarinen vasemmisto pitää tiukasti kiinni omasta rehellisyydestään ja ihanteistaan. Mikäli aiotaan pitää kiinni noista ihanteista on olemassa rajoja, joita yhteiskunta-anarkistit eivät voi ylittää ja silti pysyä yhteiskunta-anarkisteina.

Haluan korostaa että tämä väite ei johdu suvaitsemattomuudesta. Se on vetoamus erityisyyden, selkeyden ja itsemääriytyksen säilyttämisen puolesta musertavaa kulttuurista rappiota vastaan, joka hämärtää vakavat erot näennäisesti loogisen “moninaisuuden”, “harmonian” ja “kompromissin” nimeen, jonka tuloksena tärkeiden poliittisten erojen selventäminen tulee mahdottomaksi.

En myöskään pyri pakottamaan niitä aiheita, joita yhteiskunta-anarkistit kohtaavat tai heidän toimintatapojaan tarpeettoman karkeisiin “joko-tai”-asetelmiin. Kun yhtiö tai valtio pyrkii heikentämään työoloja, vähentämään palkkaa tai kieltämään köyhien ja haavoittuvaisten ihmisten elämän perusmukavuudet, yhteiskunta-anarkistien tulee kohottaa äänensä protestoidakseen sekä liittyä toimintaan toimenpiteiden toteuttamisen estämiseksi. Tiivistäen, heidän tulisi taistella riistämistä ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan, joka rintamalla ja tulla osaksi moninaisia taisteluja taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten väärinkäytösten eliminoimiseksi missä tahansa niitä ilmenee, kotimaassa tai ulkomailla. Yhteiskunta-anarkistit eivät ole sen vähempää inhimillisiä nähdessään ihmiskärsimystä eivätkä sen vähempää raivoissaan sosiaalisista koettamuksista kuin hyväntahtoisimmat reformistitkaan.

Mutta heidän toimintansa ei pitäisi rajoittua pelkästään parannuskeinojen käyttöön — jotka porvaristo voi yleensä omaksua, halutessaan, vain pienellä menetyksellä itselleen. Porvarillinen yhteiskunta on itseasiassa joskus hyvinkin halukas parantamaan so-

rillistensä, bolshevikkien, luomien sentralististen instituutioiden välillä. Kunnan ja valtion välisellä jännitteellä on pitkä historia ja, vaikka se on uudempi, jännite konfederaation ja modernin kansallisvaltion välillä ei ole sen heikompi.

Ehdotan, että täytyy muotoilla ja panna käytäntöön uusi vapaudenhenkinen politiikka, joka vaatii poliittisen vallan palauttamista asukkaille yhteisöissään valtiota vastaan. Käytäntö versiossani yhteiskunta-anarkismista ei tarkoita ainoastaan radikaalia osanottoa protesteihin, vaan, kuten olen kuvaillut, liikkeiden rakentamista, jotka tähtäävät luomaan tämän kaltaisen kasvotaisen demokratian. Yhteiskunta-anarkistien tulisi vaatia asukkaiden valtuuttamista pienemmissä ja suuremmissa kunnissa suoraan demokraattisten kokousten kautta, uudelleenkirjoittaa noiden kaupunkien perustamiskirjat (siellä missä se on mahdollista) valtuuttaen laillisesti nuo kokoukset määräysvallalla tehdä kauaskantoisia päätöksiä välittömistä ongelmista, ja — kyllä! — asettaa ehdokkaita paikallisiin kunnanvaltuustoihin, joilla on päämääränään asukkaiden kokousten luominen ja koordinointi; kokousten, joilla on rakenteellinen määräysvalta päättää kunnan asioista.

En oleta hetkeäkään, että nämä toimet tunnustettaisiin olemassaolevissa kunnan instituutioissa, joista monet ovat selvästi statistisia tai riippuvaisia valtion tuesta. Enkä usko, että yhteiskunta-anarkistit, jotka aloittavat sellaisia kokouksia, tulevat olemaan sen enempää kuin vähemmistö kansalaisista, jotka osallistuvat niihin. Kuitenkin sitten on luotu potentiaalinen poliittisen vallan, keskustelun ja koulutuksen tila, jossa ajan kuluessa ja suurella vaivanäöllä voisi kehittyä vastavalta valtiota ja, riittävällä taloudellisella tuella, yhtiöitä vastaan. Tämä rinnakkaisvalta, sen hankittua tuen lukuisilta ihmisiltä, voi lopulta muodostaa voiman haastamaan valtion ja kapitalistisen järjestelmän ja korvaamaan ne vapaudenhenkisellä kommunistisella yhteiskunnalla.

Ehdottamani käytäntö on johdonmukainen “kommuunien kommuunien” yhteiskunta-anarkistisen ihanteen kanssa. Itseasi-

Tästä kasvavasta sosiaalisesti määrittelemättömästä massasta, jota asuinpaikka yhdistää ja joka kohtaa yhteisön infrastruktuurin rappeutumisen, saastumisen, riittämättömän lastenhoidon, ylityön, ostoskeskusten lisääntymisen ja kaupunkikeskusten tuhoamisen ongelmat. Heille kapitalismin ongelmat kasvavat mitasuhteisiin, jotka eivät enää ole määriteltävissä yksinomaan traditionaalisten luokkalinjojen mukaan. Samanaikaisesti, ainakin Yhdysvalloissa, tulo- ja vauraus erot ovat suurempia kuin ne ovat ikinä olleet. Tuiki tavalliset ihmiset ymmärtävät, että on olemassa niitä joilla “on” ja niitä, joilla “ei ole”; niitä, jotka ovat julkean varakkaita ja niitä, joiden tulot, koulutusmahdolliset, pääsy terveydenhuoltoon, ja yhteiskunnallinen liikkuvuus vähenee kauhistuttavalla nopeudella.

Unohtamatta millään lailla niitä perustavia loukkauksia, joita nyky-yhteiskunta aiheuttaa köyhille ja etuoikeudettomille, kommunalismi nostaa kysymyksen kansan vallan takaisin vaatimisesta valtiolta ja yhtiöiltä yhteisölle. Useimmat vasemmistolaiset ovat niin sitoutuneita käyttämään äärettömään pientä vaikutusvaltaansa valtioiden instituutioiden kautta, että yhteiskunta-anarkistit ovat ainutlaatuisesti sijoittuneet määrittelemään uudestaan käytännöllisen politiikan, joka on johdonmukainen sen korkeiden ihanteiden kanssa. Ainoastaan he voivat vaatia yhteisön vallan kehittämistä — todellisen, institutionalisoidun ja konkreettisen vallan — valtiota vastaan. Vain he voivat yrittää luoda paikallisella ja alueellisella tasolla liittorakenteita, joilla on poliittinen kouriintuntuvuus ja jotka muodostavat tilan julkiselle deбатille kaikista asioista, jotka koskevat yhteisön jäseniä.

“Kommuuni”, tai nykyaikaisemmin ilmaistuna, kunta, on aina ollut yhteiskunta-anarkistien vapaudenhenkisen yhteiskuntavision rakennuspalikka. Kunta ei ainoastaan edeltänyt valtiota historiallisesti; se on usein ollut valtion vastapuoli kamppailuissa kaupunkikuntien ja lääninherrojen, absoluuttisten yksinvaltioiden ja elitististen vallankumouksellisten kuten jakobiinien ja heidän pe-

siaalisia koettelemuksia oman rakenteensa sisällä, sen parempi mikäli se kätkee laajemmat yhteiskunnalliset ongelmat tai neutralisoi laajemman yhteiskunnallisen levottomuuden vaaran.

Mielestäni on olemassa suuri ero sen välillä, miten sosiaalidemokraatit, liberaalit ja muut hyvää tarkoittavat ihmiset suhtautuvat arkipäiväisiin taisteluihin ja sen miten yhteiskunta-anarkistit ja muut vallankumoukselliset vasemmistolaiset toimivat. Yhteiskunta-anarkistit eivät erota ihanteitaan käytännöstään. He pyrkivät tuomaan näihin taisteluihin ulottuvuuden, joka yleensä puuttuu reformistien keskuudesta: he työskentelevät levittääkseen tietoisuutta yhteiskunnallisten kärsimysten juurista — kärsivällisesti kouluttamalla, mobilisoimalla ja luomalla liikettä, joka osoittaa yhteydet nyky-yhteiskunnassa esiintyvien väärinkäytösten ja laajemman yhteiskuntajärjestyksen, josta ne ovat lähtöisin, välillä. He ovat sitoutuneita näyttämään ihmisille heidän kärsimystensä lähteet ja sen kuinka he voivat toimia tietoisesti poistaakseen ne kokonaan yrittämällä perustavanlaatuisesti muuttaa yhteiskuntaa. Tämän ymmärtämyksen, jota ennen kutsuttiin luokkatietoisuudeksi (ilmaus, joka on yhä erittäin relevantti) tai, laajemmin, yhteiskunnallisen tietoisuuden levittäminen on yksi vallankumouksellisen järjestön tai liikkeen suurimmista tehtävistä. Elleivät yhteiskunta-anarkistit käytä protestin luomaa tilaisuutta hyväkseen osoittaakseen asiaan kuuluviin laajempiin yhteiskunnallisiin asioihin, jolleivät he aseta vastustustaan tähän kontekstiin ja käytä sitä edistääkseen siirtymistä rationaaliseen yhteiskuntajärjestykseen, kuten libertaariseen kommunismiin, heidän vastustuksensa on satunnaista, kertaluontoista ja pohjimmiltaan reformistista.

Osoitettaessa, kuinka yhteiskunnalliset väärinkäytökset voidaan johtaa kapitalismiin sinänsä, täytyy mielestäni tehdä selväksi, että mikäli nuo väärinkäytökset halutaan parantaa kokonaan on muutettava koko yhteiskunta. Riippumatta siitä saavutetaanko reformia tai ei, itse asiaa, joka synnyttää siihen tarpeen, täytyy

laajentaa, esittää kaiken kattavilla yhteiskunnallisilla käsitteillä sekä yhdistää vähemmän ilmeiset mutta yhteenkuuluvat yhteiskunnalliset väärinkäytökset, kunnes yhdistynyt näkemys syntyy näennäisesti irrallisista osista ja haastaa vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen oikeellisuuden.

Toisaalta, mikäli vaaditaan yhteiskunnallisten väärinkäytöksiin puuttumista pelkästään reformeilla ja että ne ratkaistaan valtion keinoin, on mystifikaation syventämistä, legitimaation tukemista ja ideologisen patinan kiillottamista, joka on korvaamonta koko järjestelmän olemassaololle. Vuodesta 1848 vuoteen 1997, tämä reformistinen käytäntö, riippumatta niistä ihanteista mitä se väittää kannattavansa, on ollut muutosliikkeiden ilmeisin virhe. Totisesti, vallitsevan järjestelmän rakenteen sisällä käydyt kamppailut—vaikka ne saattavatkin tuoda lieviä parannuksia—säilyttävät viime kädessä mystifikaation, että kapitalismi “voi toimittaa tavarat” (kuten Marcuse sanoi) ja että valtio voi nousta kilpailevien intressien yläpuolelle palvellaakseen yhteistä hyvää.

1.1 II

Yhdysvalloissa, tai muissa nykypäivän länsimaissa, ei ole pulaa sosiaalidemokraattisista järjestöistä ja ympäristöryhmistä, jotka ovat huolissaan yhteiskunnallisista ja ympäristöongelmista, vaikka se ei tarkoittaisikaan sen enempää kuin korkeiden virkamiesten lobbaamista. Huolimatta niiden taipumuksesta kompromissiin avainasioissa, nämä ryhmät ovat näkyviä ja kuuluvia. Koska ne toimivat valtion rakenteissa, ne joskus löytävät paikkoja, joissa järjestelmä alistuu köyhien ja haavoittuvaisten tarpeille. Näiden ryhmien laajalti ylistetty “realismi”, niiden tapa valita “pienempi paha” ja niiden yritykset parantaa järjestelmää sisältä käsin, johtaa joskus lievennyksiin, jotka parantavat avuntarvitsijoiden elämää.

Mutta valtio harvoin alistuu kansan muutosvaatimuksille, jot-

risista suhteista.

Koska kapitalistiset yritykset muodostavat kaikkein perustavimman elementin kapitalistisessa järjestelmässä on naiivia olettaa, että valtion instituutioita, jotka ovat olemassa palvellaakseen niitä, voitaisiin käyttää kontrolloimaan niitä merkittävästi tai vielä vähemmän haastamaan niitä. Nykypäivän vasemmistolaisten ajautuminen statistiseen politiikkaan aikomuksenaan pääoman vallan rajoittaminen, on perustavan ristiriidan turmelema: juuri se valtiokoneisto, jonka he olettavat kykenevän kontrolloimaan tuotannon ja laajentumisen porvarillisia voimia on juuri se koneisto, jonka pääoma on pitkälti luonut laajentaakseen hallintaansa yhteiskunnasta.

Me emme voi sen enempää toimia vastapainona ja haastena valtiolle menemällä sen sisälle, kuin voimme vastata ja asettua yrityksiä menemällä niiden sisälle. Vastavalta on perustettava niin valtiota kuin myös kapitalismia vastaan. Sen täytyy koota yhteen voimien moninaisuus, joista jotkut ovat melko traditionaalisia mutta uudelleensovitetuina nykyisiin tarpeisiin, vastustamaan koko järjestelmää, jota voidaan oikeastaan kutsua valtiokapitalismiksi.

Tämä vastavalta voidaan luoda ainoastaan niistä laajoista ihmisjoukoista, jotka tuntevat olevansa unohdettuja ja evättyjä taloudellisesti sekä poliittisesti ja vieraantuneita valtion instituutioista sekä niiden alistamia. Tällä yhteiskunnallisen tietoisuuden tasolla proletariaatin ja pikkuporvarin klassiset piirteet ovat kadottamassa tärkeytensä. Teollisuustyöläinen, joka kuten myös koulutettu ammatinharjoittaja, voidaan minä hetkenä hyvänsä poistaa ammatistaan uuden teknologisen edistysaskeleen takia; jälleenmyyjän, jonka olemassaoloa uhkaa valtavat suuryritysten ketjut; kouluttajan, joka korvataan elektronisilla opetusvälineillä — tällaisia esimerkkejä on lähes loputon määrä — ovat kirjaimellisesti kohtaamassa paikkansa menettämisen olemassaolevassa yhteiskunnassa.

punkikuntien voidaan olettaa edistyvän toisia nopeammin poliittisessa tietoisuudessa. Täytyy jättää tilaa institutionaalisille variaatioille — mahdollisesti väliaikaisille, mahdollisesti pysyville — jotka eivät ole vielä ennustettavissa. Olemme tällä hetkellä pisteessä, jossa anarkistisen tai kommunalistisen politiikan aloittaminen on mahdollista; se tulee löytämään oman liikeratansa vuosien kuluessa, aikana, jona urbaani elämä käy todennäköisesti läpi huomattavan institutionaalisen ja lopulta fyysisen desentralisoinnin.

1.3 IV

Valtion roolia ympäröivästä “yleisen järjestyksen” ylläpitäjän ja yhteiskunnallisten epäjärjestysten — myös modernin kapitalismin tuottamien väärinkäytösten — säätelijän mystiikasta huolimatta, valtion instituutiot ovat sitoutuneita yritysten (lue: luokka) -intressien edistämiseksi. Moderni valtio on vieläkin korvaamaton keino, jolla yritykset voivat laajentaa ja puolustaa valtaansa.

Aikana jona puhutaan paljon kapitalismin “globalisaatiosta”, vasemmistolaisille on houkuttelevaa keskittyä pääasiallisesti yritysten valtaan ja valtion vastustamisen sijaan pitää sitä keinona, jolla voi rajoittaa saaliinhimoisia, globaaleja yrityksiä. Kun tehdään näin ylenkatsotaan perusfaktaa valtiosta: sitä että se palvelee vaurauden ja omaisuuden intressejä. Se, että yritykset ovat autoritaarisia instituutioita ei oikeuta valtion vahvistamista, jotta vastustettaisiin niitä. Yritykset ovat aina olleet autoritaarisia. Muutama vuosisata sitten, teollisen vallankumouksen aikana, yksityiset tehtaanomistajat tekivät päätöksiä — usein yhtä röyhkeästi kuin modernit yritysjohtajat — jotka vaikuttivat syvästi satojen ihmisten elämiin. Koska olen ollut ammattiliittojen neuvottelukomiteoissa ja nähnyt managerien ja kapitalistien saalistavan käytöksen, olen yllättynyt, että nykypäivän vasemmistolaiset voivat olla yllättyneitä tehtaissa ja yrityksissä olevista autoritaa-

ka ovat vahingollisia porvariston peruseduille. Huolimatta monien työväenliittojen ja luonnonsuojelijoiden sekä suurten väestösektorien vastustuksesta, sai esimerkiksi Pohjois-Amerikan vapaa-kauppasopimus (NAFTA) kongressin hyväksynnän sekä Clintonin allekirjoituksen. Pääoma— suurpääoma— halusi NAFTA:n ja se siitä! Epäilemättä on olemassa valtioita ja toisenlaisia valtioita. Historiallisesti on ollut orjuuteen perustuvia valtioita, feodaalivaltioita, monarkioita, tasavaltoja ja totalitaarisia valtioita. Olisi naiivia olettaa, että ne ovat kaikki samanlaisia vain siksi, että ne ovat valtioita. Silti jopa retorisesti “vapaimmat” ja perustuslaillisesti rajoitetuimmat tasavallat niin kutsutussa Ensimmäisessä Maailmassa— joita me kaunistelevasti kutsumme “demokratioiksi”— ovat luokkainstituutioita. Ne muodostuvat traditioista, perustuslaista, laista, byrokraattisista ja juridisista instituutioista, poliisista ja armeijoista taatakseen, että omaisuus, voitontavoittelu, kilpailu, pääoman kasautuminen ja että porvariston sekä muiden etuoikeutettujen kerrosten taloudellinen valta-asema on suojattu. Tämä suhde on perustava modernille valtiolle.

Valtiokysymys on ollut keskeinen aihe anti-kapitalistisille vallankumouksellisille, mukaanlukien yhteiskunta-anarkistit, läpi sosialismin historian. Marxilaiset ovat ainakin johdonmukaisia osallistuuessaan parlamentarismiin, sillä Marx ei jättänyt meillä epäilystä siitä, että hänen mielestään valtio oli tarpeellinen, jopa prolettaarisen vallankumouksen jälkeen, sosialismin vakiinnuttamiseksi. Vuonna 1872 hän jopa julisti, että oli mahdollista käyttää porvarillista parlamenttijärjestelmää sosialismin toteuttamiseksi Britanniassa, Amerikassa ja mahdollisesti Alankomaissa, Engelsin lisätessä myöhemmin listaan Ranskan.

Mikäli kansa ei pidä poliittista valtaa itsellään, niin sen valtan on ottanut valtio — ja toisinpäin, mikäli valtiolla ei ole valtaa johonkin, massojen on täytyntä vaatia sitä. Modernit poliittiset puolueet ovat joko valtioita vallassa tai, kun ne eivät ole vallassa, valtioita odottamassa vallan ottamista. Voidakseen toi-

mia valtiouiskoisina organisaatioina itse valtiiovallan toimintatavan tarpeet pakottavat ne jäljentämään valtiota enemmän tai vähemmän. Niiden täytyy, jotta ne voisivat saada valtaa, tehdä itsestään ylhäältä–alas–ohjattuja valtion laajennuksia, samalla tapaa kuin kapitalististen yritysten täytyy pyrkiä tekemään voittoa kansan kustannuksella, siitä huolimatta että ne väittävät edistävänsä julkista hyvää “palveluillaan.” Mitä enemmän puolueet ja yritykset tai jopa valtiot onnistuvat peittämään itsensä vapaudenhenkisen patinan alle, sitä katalammin ne onnistuvat tahramaan kansan luottamuksen, jota ne ovat pitävinään kaikkein pyhimpänä asiana.

Saksan Vihreiden aiemmat väitteet, että se on “ei-puolue puolue” heijasti jännitettä, joka ei kyennyt jatkumaan loputtomiin Vihreiden Bundestagiin valitsemisen jälkeen. Riippumatta heidän edustajiensa hyvistä aikeista, osallistuminen reaaliolitiikkaan vahvisti puolueorientoituneita tendenssejä heidän organisaatiossaan “ei-puolue”-vaatimustensa kustannuksella. Nykyään, sen sijaan että Vihreät haastaisivat Saksan yhteiskuntajärjestyksen, Vihreät ovat sen tukipilareita. Tämä ei johdu Vihreiden yksittäisten jäsenten ilkeydestä, vaan pikemminkin se on väistämätön seuraus valtion sisällä, eikä sitä vastaan, työskentelystä. Valtio poikkeuksetta muokkaa niiden toiminnan ja rakenteet, jotka aikovat käyttää sitä itseään vastaan, ei päinvastoin.

Yhteiskunta-anarkistit, toisinkuin Marxilaiset, pitävät valtiota sellaisenaan suurena rakenteellisena esteenä vapaudenhenkisen sosialismin tai kommunismin saavuttamiselle. Porvarillisissa tasavalloissa yhteiskunta-anarkistien esittämä vaatimus lakata osallistumasta kansallisiin vaaleihin heijastaa heidän omistautumistaan delegitimoida valtio, sekä riistää siltä sen kuva “yleisen järjestyksen” ylläpitäjänä ja korvaamattomana elimenä yhteiskuntaelämän hallinnoimiseksi. Yhteiskunta-anarkistien kieltäytyessä parlamentaarisista rituaaleista on kyse yrityksestä paljastaa valtion autoritäärinen perusta, hävittää sen legitimitettiin “luonnollisena” järjestyksen ylläpitäjänä ja haastaa sen väite sen sijoittumis-

loudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi, myös perustavan tärkeä kunnallinen ulottuvuus. Totta puhuen olisi mahdotonta ymmärtää, kuinka työläiset, maatyöläiset ja jopa radikaalit osat keskiluokasta olisivat voineet mobilisoida vallankumoukselliseksi joukoiksi, mikäli ei tarkasteltaisi naapurustoja ja yhteisöjä, jotka toivat ne kosketuksiin ja muodostivat perustan poliittiselle kulttuurille heidän asuinpaikkakunnillaan.

Kommunalismin kriitikot väittävät joskus, että kaupungit ovat nykyään liian suuria itsehallinnolle kansankokouksilla. Vaikka New Yorkin tai Pariisin tai Mexico Cityn kokoinen kaupunki jaettaisiin naapurustoihin ja muodostettaisiin kansankokouksia, kokoukset olisivat yhä liian isoja jotta päätöksenteko olisi toimivaa. Tämänlaiset ehdotukset olettavat usein, että koko populaatio — vauvat, raihnaat, heikot vanhukset, lapset, mielisairaam — ottaisi osaa kansankokouksiin tai haluaisi osallistua.¹ Vuonna 1793 Pariisi, kaupunki, jossa oli yli 700 000 ihmistä, oli jaettu 48:n sektioon, luoden kokousdemokratian yhdessä historian merkittävimmässä kommunalistisessa vallankumouksessa. Eikä tätä sektionaalista demokratiaa unohdettu Pariisin vuosien 1848 ja 1871 vallankumouksissa, johon mennessä kaupungin väkiluku oli paisunut jo noin kahteen miljoonaan.

Sitäpaitsi, tämän kaltainen kritiikki olettaa, että kaikkien suurten kaupunkien osat kehittyvät poliittisesti samalla nopeudella; että jokainen, jopa kaikkein suotuisimmissa logistisissa olosuhteissa, haluaa ottaa osaa jokaiseen kokoustapahtumaan; ja viimeiseksi, että moderni kaupunki tulee pysymään sellaisena kuin se on loputtomiin. Kommunalismin kannattama politiikka sisältää prosessin — luonnollisesti pitkän sellaisen — jossa tärkeät muutokset tullaan tekemään epätasaisesti. Joidenkin naapurustojen ja kau-

¹En ehdota, että joku, joka haluaa osallistua kokoukseen, pitäisi poissulkea yksinkertaisesti siksi, että hän on heikko tai vanhus. Kuitenkin patologisesti sairaan tai selvästi kypsymättömän toivotaminen tervetulleeksi olisi absurdia. Meidän täytyy käyttää hiukan tervettä järkeä: Harkittu keskustelu on välttämätöntä kansalaisuuden harjoittamiseksi, eivätkä lapset ja sairaat kykene siihen.

kollektiivisia kapitalistisia yrityksiä). Kunnallistetussa taloudessa kansalaiset kokouksineen tekisivät taloudelliset päätökset, ei ammatillisten intressien ohjaamina, jotka helposti saattavat vaikuttaa päätöksiin suosimalla tiettyjä yrityksiä, vaan koko yhteisön intressien mukaan.

Minusta vaikuttaa siltä, että jos kiellämme ihmiskunnan kyvyn luoda suoraan demokratiaan perustuva yhteiskunta, kuten kommunalismissa kuvailtu, meidän täytyy uhrata sitouksemme ei ainoastaan yhteiskunta-anarkismille, vaan myös kaikentyyppisille humanistisille ja järkeville yhteiskunnille. Syndikalismi tarjoaa, totta kai, vaihtoehdon — työläisten taloustuotannon kontrollin ympärille organisoidusta yhteiskunnasta. Jos uskoisin, että tämä vaihtoehto voitaisiin saavuttaa vapaudenhenkisesti, saattaisin toivottaa sen tervetulleeksi mahdollisena tienä yhteiskunta-anarkistiseen yhteiskuntaan. Se mikä vaivaa minua on syndikalismin jääminen ammatillisten erityisetujen kiusaamaksi; eikä ole myöskään mitään syytä uskoa, että syndikalistiset liitot voisivat välttää ne hierarkkiset rakenteet, jotka ovat tyypillisiä tehtaiden ympärille rakentuneille yhteiskunnille.

Niin elintärkeä kuin työväen rooli onkin yhteiskunnan muokkaamisessa, on aikakausi, jona proletariaatti nautti Marxilaisten ja sekä myös syndikalistien sille antamaa hegemonista asemaa, päättynyt. Yhteiskunta-anarkistien tulee, mielestäni, luoda laajempi katsantokanta sosiaaliin olosuhteisiin ja niihin ihmisiin, jotka ottavat todennäköisesti osaa mihinkään vapaudenhenkiseen yhteiskunnan muutokseen. Työväki on joka tapauksessa niin ihmisiä kuin työläisiäkin: he elävät yhteisöissä ja kokevat saastumisen, koulutuksen, kaupunkielämän logistiikan ja muut vastaavat ongelmat. He eivät ole olentoja jotka kuuluvat työpaikalle — he ovat myös kansalaisia tai naapureita, kaikkine huolineen, joita ihmisillä on työpaikan ulkopuolella.

Itse asiassa minkä tahansa menneen vallankumouksen lähempi tarkastelu paljastaa, että jokaisella kansannousulla on ollut ta-

ta luokkajärjestelmän yläpuolelle sekä ainoana ammattitaitoisena institutionaalisen vallan muotona — toisin kuin kansanjoukot, jotka ovat kykenemättömiä hoitamaan julkisia asioita.

Yhteiskunta-anarkismilla on vastuu kapitalismin, kansallisvaltion ja niiden välisen yhteyden selventämisestä, ja itseasiassa vastuu haastaa niiden legitimitettiin a priori “luonnonilmiönä” — eikä tämä ole asia joka voidaan pelkästään selittää teoreettisesti. Jotta tämä olisi relevantti ihmisille sen täytyy saada ruumiillistuma toiminnassa, joka on julkisesti näkyvää. Tämän toiminnan täytyy kyetä muuttamaan halu reformeihin vallitsevan järjestelmän sisällä (jotka voidaan sallia) haluksi yhteiskunnan vallankumoukselliseen muuttamiseen (jota järjestelmän on pakko vastustaa).

1.2 III

Oma versioini yhteiskunta-anarkismista, kuten monet lukijoista jo tietävät, sisältää suoran kasvotaisen demokratian luomisen, jossa ihmiset suoraan osallistuvat yhteisön asioiden hoitamiseen. Toisin kuin “edustuksellisessa demokratiassa” (haluan korostaa että tämä on ristiriitainen ilmaus), vapaudenhenkisen demokratia rakentuisi kansankokousten ympärille. Ne muodostettaisiin kunnallistasolla ja ne korvaisivat olemassaolevat kunnanvaltuustot. Nämä kansankokoukset olisivat avoimia foorumeita päätöksenteolle, joihin kaikki yhteisön aikuiset voivat osallistua (tai olla osallistumatta, kukin tahtonsa mukaisesti). Ihmiset tekisivät itse päätöksensä siitä, kuinka heidän yhteisöjensä asioita tulisi hoitaa. Kokoukset olisivat läpinäkyviä ja avoimia julkiselle tarkkailulle.

Olen nimennyt tämän kansalaisten itsehallinnon kommunalistisen järjestelmän vapaudenhenkiseksi kunnallispolitiikaksi (=libertarian municipalism, josta nykyään käytetään termiä “kommunalismi”, suom. huom.). Poliittisena filosofiana suoralle demokratialle, kommunalismi on jyrkässä ristiriidassa valtion, parlamentarismien ja edustuksellisuuden periaatteen kanssa. Se varaa sanan

politiikka tarkoittamaan yhteisön asukkaiden itsehallintoa kasvotaisissa kokouksissa, jotka koordinoisivat suhteellisen suurissa kaupungeissa kaupunginvaltuustojen hallinnollista työtä, joiden valtuutetut olisivat mandaatilla sidottuja ja erotettavissa. Silläkin uhalla, että toistan lukijoille tuttuja ajatuksia haluan korostaa, että tämän kaltainen politiikka on suoraan ristiriidassa valtion kanssa sekä selvässä jännitteessä valtiotaidon kanssa. Valtiotaidon tarkoittaessa ylhäältä-alas ohjattua ammattimaisen edustuksen järjestelmää, joka viime kädessä perustuu valtion väkivallan monopoliin.

Perustavana kommunalismille on näkemys, että kaupunkikunta ja kaupunki — joka historiallisesti edelsi valtion ilmaantumista — edustaa perustavinta ihmisten kanssakäymisen areenaa perheen, ystävien ja työtoverien sosiaalisen piirin ulkopuolella. Kaupunkikunta tai kaupunkinaapurusto — kunta — on politiikan autenttinen piiri, josta sana on suoran demokratian merkityksessä etymologisesti johdettu; ateenalainen polis viidennellä vuosituuhannella e. e. a. (minun täytyy jälleen kerran korostaa, etten pidä ateenalaisia ”mallina” tai ”paradigmana”, vielä vähemmän ”ihanteena” kommunalistiselle kaupungille, siitä huolimatta että monet kriitikoistani väittävät päinvastaista. Olen yhtä hyvin selvillä muinaisen ateenalaisen yhteiskunnan puutteista ja sortavista piirteistä kuin kriitikoni, mutta uskon ettei niiden puutteiden pitäisi estää meitä tutkimasta kunnallisessa suorassa demokratiassa toimineita instituutioita, jotka olivat aikansa itsehallinnollisia ateenalaisessa poliksessa.) Demokraattiset instituutiot, jotka ateenalaiset, toisin kuin suurimmassa osassa historian kaupunkeja, kehittivät — erityisesti yleiskokouksen, tai *ekklesian* — ja eräät sen kansalaisuuden normeista, tarjoavat meille korvaamatonta materiaalia, jota tarvitsemme muodostaaksemme käytännöllisen ajatuksen kommunalismista.

Anarkismissa on suuntaus hylätä demokratia kaikissa sen muodoissa, enemmistön tahdon pakottamisena vähemmistöön. Erotet-

tuna anarkismin sosialistisesta suuntauksesta, joka korostaa yhteiskunnallista vapautta, tämä pohjimmiltaan liberalistinen suuntaus korostaa sen sijaan henkilökohtaista autonomiaa. Mielestäni enemmistöpäätös ei ole autoritaarista, vaan vaatimus, jota monet näistä individualisti-anarkisteista kannattavat, konsensuksen saavuttamisesta suuressa muodollisessa puitteessa. Yksittäisen ihmisen oikeus estää enemmistön toiveet on henkilökohtaisten tyrannian muoto, joka ajaisi minkä tahansa yhteiskunnan toimintakelvottomaksi.

Eikä kommunalismi poliittisena filosofiana perustu lokalismiin, joka olettaa, että kunta voi olla olemassa autonomisesti, omin voimin. Oikeastaan päinvastoin, modernissa yhteiskunnassa yhteisöjen tulee tukeutua toisiinsa, ja alueiden toisiin alueisiin, tyydyttääkseen tarpeensa. Yhteiskunta-anarkismi tarjoaa uskoakseni vakuuttavan vaihtoehdon valtion väitteille — nimittäin konfедераation, jossa keskinäistä riippuvuutta voidaan kehittää vapaudenhenkiseen tapaan. Kommunalistiset kunnat lähettäisivät valtuutettuja, mandaatilla sidottuja ja takaisin kutsuttavissa olevia, konfederaliseen neuvostoon toimeenpanemaan paikallisten kokousten luomia toimintaperiaatteita. Päätökset, joita nämä neuvostot tekisivät, olisivat puhtaasti hallinnollisia; tosiaankin, niitä estettäisiin tekemästä päätöksiä toimintaperiaatteista, niiden pyssyessä yksinomaan kansankokousten toimialueena. Konfедераatio ei ole edustuksellinen, vaan koordinoiva järjestelmä. Se perustuu, ajatellen toimintaperiaatteiden tekemistä, konfедераatioon kuuluvien yhteisöjen kansalaisten kokonaisen enemmistön päätöksiin.

Anarkistisen kommunalismin muotona, kommunalismi vaatii talouden kunnallistamista: kansan kunnalliskokoukset ottaisivat itse tuotantovoimien kontrollin piiriinsä. Talouden kunnallistaminen on erotettava kansallistamisesta (joka pelkäänsä vahvistaa statismia ja johtaa melko helposti totalitaristisiin hallintojärjestelmiin) sekä syndikalistisesta näkökulmasta, joka asettaisi talouden työläisten kontrolloimien kollektiivien käsiin (mikä usein luo